

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

**СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИЧНОЇ МОВИ
ВЕНЬЯНЬ ТА МОВИ БАЙХУА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ.**

Студентки групи Пкит09-20

Факультету східної і слов'янської
філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови
та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Божко Мирослави Петрівни

Науковий керівник:

О.А. Сидельнікова

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВ ВЕНЬЯНЬ І БАЙХУА У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	4
1.1. Теоретичний аналіз класичної мови веньянь.....	4
1.2. Теоретичний аналіз розмовної мови байхуа.....	10
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИЧНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ВЕНЬЯНЬ ТА БАЙХУА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	14
2.1. Порівняння морфологічних ознак та частин мови класичної мови веньянь та байхуа.....	14
2.2. Порівняння синтаксичних ознак класичної мови веньянь та байхуа.....	23
Висновки до розділу 2	27
ВИСНОВОК	28
论文摘要.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31

ВСТУП

Багатовікова культура Китаю завжди притягувала дослідників своїм різноманіттям та несхожістю з мовами заходу. Колосальна різниця з культурами європейських країн безумовно відіграє роль в такій зацікавленості до країни сходу. І безпосередньо китайська мова, така не схожа на звичні слов'янські, германські, романські мови, приваблює іноземців вивчати її. Кажуть, щоб прочитати газету китайською або спілкуватись з носіями достатньо знати не менше 2000 ієрогліфів, але вивчення ієрогліфів аж ніяк недостатнє для вивчення китайської.

Тисячі років китайська мова видозмінювалась: ієрогліфи спрощувались, а серед населення з'являлось все більше діалектів. Отже так ще до нашої ери з'являється літературна класична письмова мова веньянь (文言文), яку здебільшого використовували в ділових паперах, наукових роботах або ж в літературі. І хоча масово веньянь використовувався до 20 століття, його відголоски до сих пір зустрічаються у сучасній китайській мові. Паралельно серед населення розвивалась мова байхуа (白话), яка базувалась на північних діалектах. Мова байхуа, на відміну від веньянь, ближче до звичайного люду, бо в основі лежать не стародавні тексти, а зрозумілі всім норми повсякденного вживання. Тому норми веньянь вже давно не є пріоритетними і не є кістком сучасної китайської.

Незважаючи на те, що правила та норми сучасної мови відрізняються від тих, що були ще сто років і більше назад, задля розуміння китайської і того як вона еволюціонувала до сучасної форми, мови веньянь та байхуа є важливими елементами навчання. Адже давньо китайські тексти в собі несуть багато інформації про те чим і як жили люди раніше, їх традиції і звички, медицина і література. Без культури минулого немає культури майбутнього. Тому людям, які хочуть присвятити частину свого життя китайській культурі, окрім сучасності, потрібно вивчати минуле. Саме такі мови можуть відкрити двері у справжній Китай.

Саме тому ця тема є **актуальною** особливо серед тих, у кого китайська не є першою мовою. Так як через розуміння історії становлення мови, можна зрозуміти її сучасну форму. А мови веньянь та байхуа є важливою частиною історії еволюції китайської мови.

Метою роботи є дослідження структурно-граматичних особливостей класичної китайської мови веньянь та байхуа через порівняння.

Поставлена мета реалізовується через такі **завдання** як:

- проаналізувати літературу та наукові роботи, присвячені дослідженню класичної китайської мови веньянь;
- проаналізувати літературу та наукові роботи, присвячені розмовній мові байхуа;
- дослідити те, як еволюціонували веньянь та байхуа незалежно один від одного;
- виявити та проаналізувати структурно-граматичні особливості класичної китайської мови веньянь та байхуа;
- використовуючи метод порівняльного аналізу, дослідити та висвітлити структурно-граматичні особливості класичної китайської мови веньянь та байхуа.

Об'єкт дослідження – класична китайська мова веньянь та байхуа.

Предмет дослідження – структурно-граматичні особливості класичної китайської мови веньянь та байхуа: порівняльний аспект.

Фактичний матеріал

У роботі, на основі специфіки теми та завдань роботи, будуть використані переважно такі **методи та прийоми дослідження** як загальнонаукові методи (аналіз та синтез), тема буде розділена на окремі складові для детального ознайомлення, і потім, з використанням матеріалу складових, методом порівняльного аналізу будуть цілісно порівнюватися певні елементи мов байхуа та веньянь. А також методи лінгвістичного аналізу, як наприклад структурний та граматичний аналізи, з якими пов'язана основна тема курсової.

Теоретичне значення є вкладом в розповсюдження та дослідження мов веньянь та байхуа, задля більшого їх розуміння серед тих, хто навчається або проводить свої дослідження стосовно даної теми або подібної.

Практичне значення полягає в тому, що дане дослідження може й надалі використовуватись як інформаційне джерело для інших студентів або тих, хто вивчає китайську мову, чи окремо досліджує класичну мову веньянь та байхуа. Теорія може також слугувати допоміжним джерелом в написанні інших курсових робіт, рефератів тощо.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, в кожному з яких по два підрозділи, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаної літератури, джерел та анотації. Загальний обсяг роботи – 31 сторінка, кількість використаних джерел – 18.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВ ВЕНЬЯНЬ І БАЙХУА У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.

1.1. Теоретичний аналіз класичної мови веньянь.

Перед тим як порівнювати структурно-граматичні особливості мов веньянь та байхуа, які й так сторіччями йшли рука об руку, варто все ж розібрати їх дещо окремо.

Вже зараз ми вивчаємо єдину китайську мову 普通话 (pǔtōnghuà), яка є офіційною у КНР і однією з 6 офіційних мов ООН, зі сталими фонетичними, граматичними тощо нормами. Але ще відносно нещодавно мовне питання було важливою темою обговорення у Китаї. Одними з основних мов були саме веньянь та байхуа. І у цьому підрозділі ми спробуємо більше дізнатись саме про класичну мову веньянь.

У будь-якої мови є своє коріння, кожна бере десь свій початок. Початок може бути малюнками на стінах печер, які з часом перетворюються на символи, а ці символи перетворюють на літери, з яких потім вже будують слова і речення. Хоча з китайською дещо інакше. Звичних літер, як у європейських мовах, не зустріти, що робить китайську мову ще більш цікавішою у дослідженні. А що ж щодо веньяню?

Веньянь завжди був і є лаконічною мовою. Особливість його в тому, що головним було саме значення, а не звучання, саме тому веньянь і називають писемною мовою (文言文). Загалом веньянь використовувався для документів, літератури, медичних записів, офіційно-ділового листування і всього іншого важливого, що потрібно було записати. Саме тому ця мова і відійшла на другий план у ХХ ст. через свою складність і незручність у використанні у повсякденному житті.

Зазвичай історію китайської мови поділяють на три етапи, а саме давньокитайська, середньокитайська та сучасна китайська. Як і будь яка мова зі своїм корінням, веньянь, який почав формуватися близько V ст. до н.е. - III ст. н. е., бере свій початок в основах класичних текстів давньокитайської. І саме тому, що веньянь, як витікаюча мова, увібрав у себе ознаки давньокитайської мови та зберіг її синтаксичні та морфологічні норми. Іноді веньянь, з певною обережністю, називають давньокитайською мовою. [Д. О. Карпека, ст.10], з чим досить складно погодитись через певні особливості, які роблять веньянь унікальним. І звичайно, що порівняння з давньокитайською не означає, що класичний веньянь сторіччями не змінювався. Можливо тоді це не було настільки явно помітно, як наприклад у розмовній мові, яка є більш рухливою та гнучкою, на відміну від більш статичної писемної, але все

ж така собі двомовність безумовно не могла зупинити процес обміну певними аспектами між веньянем та байхуа. Тобто не тільки до байхуа позичали певні аспекти з веньяню, але й навпаки, що являлось більш складнішим у розумінні.

Тексти написані веньянем в двічі менші за обсягом, аніж тексти написані путунхуа саме через важливість лаконічності написаного: головне коротко і ясно. Так само як і тексти давньокитайською мовою, задля економії матеріалу, на якому писали, і важливості передати головне, написане було стислою формою від того як би написали мовою путунхуа у наш час. Та це не має викликати думки, що веньянь є спрощеним варіантом китайської мови. Класичну мову веньянь в цілому складно назвати “спрощеною” мовою. Її можна було б так охарактеризувати по зовнішнім ознакам і якби ви не мали б справи з веньянем в цілому. Адже веньянь називають лаконічним саме через те, що в більшості слова складаються з одного ієрогліфа, на відміну від розмовної мови, де надають перевагу двоскладовим. І саме через таку лаконічність достатньо складно зрозуміти сенс, якщо не вивчати деталізовано нюанси мови веньянь. Вже не кажучи про граматичні, структурні та інші норми й правила, які також відрізняються від звичним нам.

Поглянувши на один з прикладів з книги Д. О. Карпеки [ст. 32], можна одразу відмітити різницю між веньянем та варіантом того, як сформулювали б речення сучасною китайською. Спочатку приклад веньянь:

先君之思暗。(xiānjūn zhī sī àn) - Думки правителів попередніх епох темні (не ясні).

За умови знання і розуміння цих складових перекласти не буде труднощів. Ось так виглядало б це речення на сучасний лад:

先君的思想很模糊。(xiānjūn de sīxiǎng hěn móhú)

Порядок складових речення не змінився, але все ж вигляд складових дещо різниться. Можна помітити, що у веньяні в даному реченні 之 (zhī) виконує таку ж функцію як 的 (de), а саме маркера атрибутивності. Або ж розглянемо ще один приклад [Карпека, ст. 8]:

吾初不之信。(wú chū bù zhī xìn.) - Спочатку я не повірив цьому.

(Варіант цього речення на путунхуа:

我先不相信这是真的。wǒ xiān bù xiāngxìn zhè shì zhēn de)

Вже дещо складніше. 吾 замість звичного особового займенника 我, 初 замість 先. Але найцікавіше це знову 之. В даному реченні 之 виступає в ролі додатку, який виражений особовим займенником (цьому), на відміну від путунхуа, у якому він практично завжди стоїть після присудку (не беручи до уваги такі конструкції як наприклад з 把).

Також одна з особливостей, яка відрізняє класичний веньянь від давньокитайської - це запозичення “з усіх сторін” . Говорячи про ознаки давньокитайської, які присутні у веньяні, ми говоримо ще й про те, що у веньяні є запозичення з різних епох давньокитайської. З книги Д. О. Карпеки з посиланням на Зограф [ст.10]: “Веньянь не має чіткої хронологічної віднесеності і неначе перебуває поза часом.” Тобто у веньяні можна зустріти службові слова з однаковим значенням, але всі вони можуть бути з різних епох вживання. Наприклад з вказівним займенником 此 (сі “цей”) можна зустріти з тим самим значенням займенники 斯 (sī), 彼 (bǐ), 是 (shì), 他 (tā), 厥 (jué), 茲 (zī), які є з різних епох розвитку китайської мови. І це не є якимись поодинокими випадками. Але ці та інші приклади розглянемо детальніше в наступних розділах.

Коли ми говоримо про мову веньянь, то на думку одразу спадає Китай, але це є хибним ствердженням. Адже веньянь є частиною й інших країн з історико-культурного ареалу східно азійської ієрогліфіки, таких як: В'єтнам, Корея та Японія. Але це аж ніяк не означає, що вони мають лінгвістичну спільність. До того ж японська та корейська мови належать до аглюнативних мов, на відміну від ізолюючої китайської, та не відносяться до сино-тибетської мовної сім'ї. Тобто не мають ніякого генеалогічного споріднення. А ось щодо в'єтнамської мови, то вона типологічно є схожою на китайську мову, але відноситься до австроазійської мовної сім'ї. І такі розбіжності пояснюються достатньо легко: розділ на держави, які в ході історії, потрапляли під сильний політично-культурний вплив Китаю, а є ті що, не зазнали такого впливу. І тому, на відміну від В'єтнаму, інші країни південно-Східної Азії не під пали так під вплив Китаю, тому й джерело лексичних запозичень, основи розробки системи письма та релігійно-етнічні цінності походять не від китайської культури, а від індійської культури. То ж наприклад мови тайська, лаоська, кхмерська користуються алфавітами з індійським походженням. Саме через такий масштабний вплив Індії на ці регіони, які не є етнічно сумісними, цей ареал прийнято називати Індокитаєм.

Отож попри достатньо сильний вплив Китаю на певні регіони, китайська не є розповсюдженою частиною культур більшості держав Східної Азії. Але якщо казати про ті держави, які зазнали цей вплив, то функціонування китайської

мови в стародавню та середньовічну епохи можна порівняти з латиною в Європі або класичної арабської на Близькому Сході. І як в цілому і в Китаї веньянь не був звичайною другорядною мовою або діалектом. Це було так само мовою науки, філософії, літератури. Мовою, якою володіли вищі чини правління та духовенства, а також мовою міжнародних зносин. А вже рідна мова (тобто японська, корейська у своєму вигляді) слугувала для повсякденного спілкування між простим людом та для фольклорно-літературної творчості, тобто практично як і в китайській культурі, де співіснували класична писемна мова та розмовна мова байхуа.

Будь-який китайський ієрогліф має своє закріплене за ним читання. Тому й будь-який текст на веньяні можна прочитати як в'єтнамською, так і корейською та японською. Зміст текст залишатиметься незмінним. А от звучання буде відрізнятись. Візьмемо наприклад вислів з книги “Лунь Юй”:

“仁者人也” (Гуманність - це людяність)

Читання китайською буде виглядати так: rén zhě rén yě. А тепер порівнючи з іншими:

Читання японською: じん [дзін] シャ [ся] じん [дзін] や [я]

Читання корейською: 인 [ін] 자 [джа] 인 [ін] 야 [я]

Читання в'єтнамською: nhân giả nhân dã

Таким чином можна побачити, що основною метою було передати інформацію через письмо, так як при прочитанні веньяню його сенс був зрозумілий як для японця, так і для китайця, адже ієрогліфами ця фраза у всіх записуватиметься однаково, але вимовляючи вголос, зрозуміти складно через різність читання одного й того ж веньяню. Так само як існує різність між читанням веньяню у китайській, японській, корейській та в'єтнамській мовах, так само є і різниця між читанням веньяню японською та безпосередньо самою японською мовою. Тому прочитання цієї фрази не буде відноситись до сучасних мов, а є віднесеним до китаїзованого архаїчного стилю. І так в Японії цей стиль має назву камбун, у Кореї це ханмун, а у В'єтнамі ханван. Певною мірою веньянь був міжнародною мовою, через що й у культурі цих країн теж є твори, які були написані саме веньянем та зрозумілі для читання не тільки у Китаї.

У сучасному ж світі розуміти веньянь стає дедалі складніше, якщо не вивчати його з певною метою. Навіть у того, хто знає сучасну китайську (путунхуа), виникатимуть труднощі з розумінням текстів написаних класичною мовою. І якщо взяти до уваги приклад “仁者人也”, то в сучасній мові речення може виглядати так: 仁慈是人道 (Réncí shì réndào). Якщо існують розбіжності між путунхуа та веньянем, то що вже казати про розуміння веньяню носієм в'єтнамської, японської чи корейської, які мають абсолютно іншу граматичну будову. Тому раніше у деяких текстах можна було зустріти збоку від ієрогліфів позначки, які служили допоміжниками. Але такі позначки вважались ознакою малоосвіченої людини.

За-для кращого розуміння різниці між веньянем та сучасними японською, корейською та в'єтнамською мовами на прикладі “仁者人也”. Порядок слів у реченні японською та корейською не змінюється, оскільки в даному випадку порядок залишатиметься такий ж як і у веньянь, через базовий порядок SOV. І так японською можна отримати речення 慈悲は人間味たり, корейською 자비는인간미이다, а в'єтнамською ké nhân ái là người. Тому безперечно, внесок веньяню у культурну спадщину є, але він так і залишається на листах паперу. І навряд чи сучасний японець чи кореєць, який не має знань стосовно веньяню, зможе прочитати літературу написану класичною китайською.

Отже попри те, що веньянь є, певною мірою, гілкою китайської мови, класична мова являється культурною спадщиною не тільки для китайського народу, але й для сусідніх народів Японії, Кореї та В'єтнаму, попри те, що з сучасними мовами вони не мають нічого спільного.

1919 року відбувається важлива історична подія для Китаю “五四運動” wǔsì yùndòng (“Рух четвертого травня “) – масові виступи у містах проти підписання Версальського договору, що б означало, що Китаю не повернули б, захоплені раніше Японією, території. Цех рух зачепив всі сторони Китаю, враховуючи і культурні аспекти. Однією з вимог учасників було саме скасування класичної мови. І саме цей рух і став поштовхом до переходу до розмовної мови байхуа, а веньянь втратив свій офіційний статус.

1.2. Теоретичний аналіз розмовної мови байхуа.

Під час дослідження байхуа (白话 báihuà) можна натрапити на не одне значення в китайській культурі. І так, байхуа може означати як кантонський діалект (粤语 yuèyǔ), так і мати значення простої розмовної китайської мови. В цій роботі буде йти розмова саме про просту китайську мову. Матеріалів дослідження веньяню дуже багато саме через те, що веньянь є письмовою мовою, і для того, аби лінгвісти і не тільки змогли зрозуміти всі письмові документи, наукові роботи, літературні тексти минулого - потрібно дослідити всі писемні особливості. Що ж до байхуа, літератури дещо менше. Тому що загалом це є мовою спілкування між простими людьми, яка основана на пекінському діалекті, та якою не писали ні наукові роботи, ні документи, хоча й граматично байхуа звичайно легше, та але менш лаконічна мова на відміну від веньяню.

张中行《文言与白话》：“文言和白话，实物是古已有之，名称却是近几十年来才流行。……文言，意思是只见于文而不口说的语言。白话，白是说，话是所说，总的意思是口说的语言。”（Класичний веньянь та байхуа існують з давна, але їх назви почали бути на слуху тільки в останні декілька десятиліть. Веньянь може використовуватись лише на письмі, але не в розмові. Байхуа: бай 白 - говорити, хуа 话 - сказане, має значення розмовна мова.

Якщо говорити про витоки байхуа, то на основі стверджень китайського вченого Сю Шиї (徐时仪 Xú Shíyí), байхуа виник на основі усної мови періоду династій 秦汉 (Qín Hàn) III ст. до н.е. - III ст. н.е.. Вже починаючи з епохи династії 宋朝 (Sòng Cháo), коли байхуа вступило в силу як друга літературна мова, веньянь та байхуа йшли як дві паралельні мови, які співіснували разом аж до ХХ століття, в період якого мова байхуа витіснила веньянь. Але варто відзначити, що при дослідженні байхуа поміж лінгвістів до сих пір йдуть суперечки. Наприклад китайський лінгвіст Ху Чжу'ань стверджує, що давньокитайська включає в себе не тільки класичну мову веньянь, але й байхуа. І це має місце бути. Адже байхуа та веньянь завжди переплітались між собою і, безумовно, мають ознаки, запозичення один одного. Але існують твердження і прямо-протилежні, які також мають місце бути. Як наприклад у Софронова. Він вважає, походження веньяню - це давньокитайська, а походження байхуа це все ж період Середньовіччя. А все тому що байхуа до періоду Середньовіччя існував тільки в усній формі. І наскільки відомо, в ті часи веньянь ще не встиг повпливати на байхуа. Тому й в усному байхуа не було ознак веньяню, і він різко відрізнявся. А ось

література мовою байхуа почала з'являтися саме в період Середньовіччя. Звідси і впливає одна з проблем дослідження байхуа, а саме періодизація мови. Китайські лінгвісти, які займалися або займаються дослідженням байхуа, різняться у етапах та в цілому мають складнощі у відслідковуванні її змін. Деякі лінгвісти вважають, що ділити на етапи еволюції байхуа потрібно опираючись на лексико-семантичні аспекти, і відповідно до змін утворення слів ділити на етапи. Більшість все ж поділяється на тих, хто орієнтується на фонетичні зміни, і на ти хто орієнтується на граматичні структури.

Як вже згадувалось раніше, байхуа використовували для простої комунікації між людьми, але, до того ж, також використовували і з іншою метою. Звичайно мова не про ділові листування і тому подібне, а саме про те, що було більш наближеним до простого люду. Так наприклад байхуа слугувало мовою міських повістей (话本), розповідей (短篇小说), драми (据本), романів (小说). Тобто незважаючи на те, що письмовою мовою вважався веньянь, байхуа паралельно з ним також існував в літературі. Стосується це здебільшого художньої літератури. Що дає змогу частково дослідити лексико-граматичні зміни байхуа, що є нелегким, бо стиль письма кожного періоду значно відрізняється від наступного. Одні з письмових пам'яток написані мовою байхуа, в часи династії Тан (唐, táng) 618-907, називаються дуньхуанські бьяньвени (敦煌变文). Вони з'явилися в буддійських монастирях в Чан'ані - столиці Китаю в епоху Тан. Це були буддійські проповіді, які й були написані розмовною мовою того періоду і містили в собі елементи давньокитайської мови.

Ще одним джерелом дослідження розмовної мови є танські юйлу (唐语录), з котрими ситуація значно складніша. Танські юйлу це бесіди та діалоги буддійських наставників школи чань. Складність їх дослідження полягає в тому, що школа чань була проти написання текстів мовою, яку можна назвати «мертвою», тому все що писалось, мало писатись живою мовою, тобто тією, якою спілкуються люди між собою. Тому танські юйлу практично не містять в собі елементи письмової мови, про яку відомо в рази більше, ніж про розмовну. До того ж в текстах зустрічаються діалектизми.

Першим представником написаного тексту справжньою розмовною мовою епохи Сун, є збірка оповідань 《京本通俗小说》 («Популярні оповідки, видані в столиці»). В цій збірці мова була про тогочасні проблеми суспільства і прошарки. Популярність була високою, адже написано було як для звичайного громадянина, а не вищих чинів, та ще висвітлені проблеми, про які не кожен скаже. Всі пам'ятки того часу допомагають не тільки у фіксації змін розмовної мови, але у дослідженні та становленні сучасної

китайської граматики. І так наприклад китайський лінгвіст Ван Лі (王力) написав «中国现代语法» (ГраMATика сучасної китайської мови) на основі роману написаного мовою байхуа («红楼梦» - «Сон в червоному теремі»). Там є повно інформації стосовно словотворень, частинах мови та ін. Як раз завдяки романам, розповідям, написаним у часи династій Мін та Цін. Байхуа стало просуватись в маси. Революції (такі як Сіньхайська революція та Рух 4 травня) початку ХХ століття дуже швидко прискорили перехід на байхуа. І після того як скасували екзамени класичної письмової мови, а потім веньянь взагалі прибрали на офіційному рівні, байхуа розповсюдився у всі аспекти життя. Після остаточного переходу на байхуа (після Руху 4 травня) і до переходу на путунхуа 1955 р. відбуваються кардинальні зміни. Які лінгвісти ще називають: «перехідний період». До переходу написане мовою байхуа вважалось вульгарщиною та грубою літературою. Та все ж в кінці ХІХ сторіччя в світ вийшли перші газети мовою байхуа. І все більше в публіцистиці почали використовувати не веньянь, а зрозумілу для всіх мову. До того ж почалось спрощення ієрогліфів, поява і використання пунктуації, прийняття фонетичних алфавітів. Газета «新青年» - перша газета, в якій почали використовувати пунктуаційні знаки, такі як знаки питання, оклику тощо. Адже у веньяні вони також є, але їх функцію виконували ієрогліфи. Як наприклад 乎 в кінці речення означав питання. Окрім того, важливими аспектами були зробити єдину письмову норму та сформувану нормативну вимову. Це вимагало немало зусиль. Тому почали висувати свої пропозиції і варіанти вирішення цього питання. Однією з пропозицій було перехід на алфавітне письмо, що в решті решт не дало ніяких результатів, адже в Китаї є велика кількість діалектів та меншин. Хоча потрібно зазначити, що в 1913 році був створений алфавіт «注音字母», і був впроваджений, як допоміжний інструмент для засвоєння та читання байхуа. І використовувався цей алфавіт близько 40 років. Тому незважаючи на те, що перехід з ієрогліфів на алфавітне письмо провалився, алфавіти продовжували своє існування в якості полегшення освоєння читання.

Мова байхуа від її початку до ХХ століття не була довершеною аби повноцінно її впровадити як основну офіційну мову країни, адже це була розмовна мова та мова, якою писали тільки розповіді чи романи. Тому необхідно було розвивати лексику, граматику, функціональні та стилістичні аспекти. Тобто удосконалити байхуа і зробити єдину мову, над чим китайська нація і працювала у «перехідний період». І вже зараз ми маємо сучасну китайську мову путунхуа, якою користуються в усіх аспектах життя китайської нації та не тільки.

Висновок до розділу 1

Підсумовуючи весь досліджений матеріал першого та другого підрозділів, можна сказати, що обидві мови, як класичний веньянь, так і розмовна мова байхуа, мають велике значення для культури Китаю та становлення сучасної китайської мови.

Їх історія сягає сотень років, і дослідження має певні складнощі, особливо говорячи про дослідження розмовної мови. Досліджувати веньянь простіше, саме через те що це письмова мова, тому матеріалів і літератури значно більше. Адже навіть для того щоб зафіксувати в сучасних історичних книжках певні політичні події, медичні дослідження, наукові досягнення чи навіть літературу на прочитання – для всього цього потрібно розуміти веньянь, так як всі документи, записи, дослідження та більшість літератури були записані веньянем. В той час як байхуа – це все ж таки розмовна мова, якою люди користуються просто як інструментом комунікації. Не було для байхуа конкретних встановлених граматичних, стилістичних норм, та ще й на додачу присутність діалектів та різниці вимови. Для більшого розуміння можна лиш згадати факт, що окрема галузь дослідження діалектів у Китаї з'явилась у ХХ сторіччі. Тож лише завдяки певним пам'яткам, а саме написаним романам, діалогам мовою байхуа є можливість хоча б приблизно періодизувати і відзначити зміни та особливості цієї мови. Та проте це не означає, що з веньянем не було складнощів. Класичний веньянь – це лаконічна мова, яка граматично складена інакше, ніж сучасна. Її елементи, ієрогліфи взяті з різних періодів, що створює такий собі хаос при дослідженні, адже потрібно не тільки брати особливості письма кожного періоду, династій, регіону, але й розумітись на особливостях давньокитайської мови.

Отже, для того аби досліджувати конкретні аспекти веньяню та байхуа, варто ознайомитись з їх походженням і чим вони взагалі відзначились в історії китайської мови та культури.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИЧНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ВЕНЬЯНЬ ТА БАЙХУА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ.

2.1. Порівняння морфологічних ознак та частин мови класичної мови веньянь та байхуа.

Попри те, що класична мова веньянь та байхуа йдуть в протиставлення одна одній, вони мають спільні граматичні та структурні ознаки. Та все ж, веньянь є мовою ділових листувань, медичних записів тощо, все має бути лаконічно та чітко, тому веньянь має більший спектр застарілих слів та граматичних форм. В той час як байхуа має спрощену морфологію, саме через те, що ця мова формувалась завдяки звичайним людям, які комунікували між собою, тому відповідно й граматично байхуа є спрощеною версією китайської, яка до того ж є більш гнучкою у використанні та змінах.

Для обох мов важливий порядок слів та службові слова. З точки зору граматики веньянь та байхуа мають багато спільних ознак, особливо на початку формування байхуа. Спочатку граматичні норми для байхуа були взяті з веньяню, але згодом, так як це розмовна мова, під впливом носіїв та діалектів розходжень ставало більше, і все задля спрощення у використанні. В той час як основна мета передачі інформації веньяню була через папір, він продовжував зберігати певні норми давньокитайської.

Однією з відмінностей веньяню від байхуа є його лаконічність. Більшість слів утворені з одного ієрогліфу. В той час як байхуа надає перевагу двоскладовим словам. У веньяні ж двоскладові ієрогліфи це здебільшого слова запозичені з іноземних мов як наприклад 巧克力 qǐǎokèlì від англійського chocolate, 咖啡 kāfēi від coffee [李晓琪, 57]. В такому ж вигляді ці слова присутні в розмовній мові.

Іменники, які у веньяні утворені з одного ієрогліфу мають свої відповідники в байхуа у двоскладовому вигляді. Здебільшого вони утворюються через коренескладання. Наприклад слова 城 chéng (місто), 虎 hǔ (тигр), 耳 ěr (вухо), 鼠 shǔ (миша), 子 zǐ (син) переходячи в байхуа стають двоскладовими 城市 chéngshì, 老虎 lǎohǔ, 耳朵 ěrduo, 老鼠 lǎoshǔ, 儿子 érzi. Пори року: у веньянь це один склад 冬 dōng (зима), 秋 qiū (осінь), але в розмовній мові до кожного додається ієрогліф 天 tiān – 冬天 dōngtiān, 秋天 qiūtiān. Таким чином утворена велика кількість слів, до того ж потрібно відзначити, що в багатьох випадках вживання цих коренів окремо в розмовній мові неможливе. Для прикладу слово 友 yǒu (друг), у розмовній мові стало 朋友 péngyou; 衣 yī

(одяг) стало 衣服 yīfu. Звичайно це не є єдиним правилом до всіх іменників, не кожен має свій однокореневий відповідник і в байхуа, і в веньяні.

Багато слів іменників в розмовній мові утворюються саме через суфікси або напівсуфікси, що й відрізняє байхуа від лаконічного веньяню. Розглянемо одні з найрозповсюдженіших суфіксів [Карпека, 24]:

1. 子 zǐ один з частих суфіксів, який утворюється в іменниках з загальним значенням предметності: 柜子 guǐzi (шафа), 裤子 kùzi (штани), 锤子 chuízi (молоток) тощо.
2. 儿 (ér) теж досить популярний суфікс із загальним значенням предметності: 画儿 huàr (картина), 桃儿 táor (персик). Слово персик китайською є також прикладом явища іризація. Іризація частіше зустрічається в північних регіонах, в той час як загалом прийнято слово персик вживати із суфіксом 子 (桃子).
3. 头 tóu утворює іменники, зі значенням предметів, які є абстрактними або ж предмети, які не мають кутів. Абстрактні наприклад 念头 niàntou (ідея), не абстрактні як 枕头 zhěntou (подушка).
4. 家 jiā утворює іменники, які вказують на певну особу з певною діяльністю: 歌唱家 gēchàngjiā (співак). Для кращого розуміння принципу роботи цього суфіксу: якщо взяти 政治家 zhèngzhìjiā (політик) і прибрати суфікс, то отримаємо 政治, що буде означати політика.
5. 者 zhě працює так само, як і попередній суфікс: 参加者 cānjiāzhě це учасник, але 参加 це брати участь.

А також напівсуфікси:

1. 性 xìng відповідник суфіксу –ість в українській мові: 可信性 kěxìnxìng (достовірність), 独立性 dúlìxìng (самотійність).
2. 员 yuán утворює іменники з особами певної діяльності: 服务员 fúwùyuán (офіціант), 运动员 yùndòngyuán (спортсмен).
3. 心 xīn позначає властивості людської натури: 爱国心 àiguóxīn (відчуття патріотизму), 耐心 nàixīn (терпіння).
4. 主义 zhǔyì відповідає суфіксам –ізм, -изм в українській мові, позначає схильність до чогось, наукові, політичні, економічні напрямки: 现实主义 xiànyízhǔyì

xiànrshí zhǔyì (реалізм), 恐怖主义 kǒngbù zhǔyì (тероризм), 资本主义 zīběn zhǔyì (капіталізм).

5. 化 huà зазвичай відповідає суфіксам –ція, -ація в українській мові, позначають процес вчинення дії 机器化 jīqīhuà (машинізація), 工业化 gōngyèhuà (індустріалізація).

Однією з особливостей веньяню відзначається безперешкодний перехід слів однієї частини мови в іншу. В байхуа таке явище теж присутнє, але можливості більш обмежені. Говорячи про вільність переходу з однієї частини мови в іншу у веньянь, можна навести приклад з 論語 lúnyǔ (Вислови (аналекти) Конфуція) з розділу 顏淵第十二, в якому Конфуцій звертається до правителя, промовляючи:

君君，臣臣，父父，子子。 Jūn jūn, chén chén, fù fù, zǐ zǐ

Правитель най буде правителем, підданий – підданим, батько – батьком, син – сином.

На що у правителя у відповіді:

君不君，臣不臣，父不父，子不子。 jūn bù jūn, chén bù chén, fù bú fù, zǐ bù zǐ

В обох реченнях дублюються ієрогліфи, але кожен другий відповідає за іншу частину мови, а саме дієслово. Якби це речення утворювалось в байхуа, то довелось б поміж додавати дієслівну зв'язку 是 shì (父是父), в той час як у веньяні іменник спокійно переходить в омонімічне дієслово зі значенням бути.

Дієслова у веньяні здебільшого є односкладовими, а двоскладові є скоріше винятками, в той час як в байхуа надається перевага двоскладовим. Як вже згадувалось, у веньяні односкладові іменники можуть легко переходити в односкладові дієслова: 王 wáng - правитель може легко перейти в 王 wáng – керувати, правити. В той час як в байхуа 王 wáng не переходить в іншу частину мови, а натомість є зовсім інші слова які функціонують в значенні правити, наприклад 管理 guǎnlǐ.

У веньяні дієслова зі значенням передачі, порівняння, мовлення тощо можуть приймати після себе два безприйменникових додатки. Перший додаток вважається непрямим та відповідає на питання «кому?», другий – прямий додаток і відповідає на питання «що?»: 能與人望 néng yǔ rén wàng (Може дати людям надію). До ого ж в ролі прямого додатку може виступати і дієслово: 后稷教人稼穡 Hòu Jì jiào rén jià sè (Хоу Цзи навчив людей сіяти і

збирати)。 [高明凯, 277] В байхуа такі речення зазвичай будуються разом з дієсловами-прийменниками направлення дії: 给 gěi, 对 duì, 向 xiàng тощо. Саме вони приймають на себе непрямий додаток, після якого може йти дієслово, яке приймає після прямий додаток. Таким чином, один з можливих варіантів утворення речення веньянь (能與人望) у байхуа: 能给人带来希望 Néng géi rén dài lái xī wàng.

Також цікаве явище як редуплікація, або подвоєння морфем, часто можна зустріти в байхуа, рідше у веньяні. Загалом редуплікація може бути як граматичною, так і етимологічною, і їх варто вміти розрізняти. Етимологічна редуплікація характерна розмовній мові, тобто повторення морфем, але при цьому це є цілісне слово і їх розділення не можливе 晃晃 huǎng huǎng (маятись), 悻悻 xìng xìng (гнівний). Граматична ж редуплікація у подвоєнні дієслів для вираження нетривалої дії або ж повторення дії в невеликій кількості. Тон другої морфему при цьому втрачається (мова йде про односкладові дієслова): 看看 kàn kan (поглянути), 想想 xiǎng xiǎng (подумати). Між подвоєною морфемою можна ставити службову морфему 一 yī, що також вказує на короткочасність дії: 看一看 kàn yī kan. Що ж до двоскладових дієслів, так само як і двоскладові прикметники, вони також можуть подвоюватись за трьома формулами АВАВ, ААВВ та А 里 АВ: 商量 shāng liang shāng liang (порадитись). Що стосується веньяню, то редуплікація є стилістичним прийомом, тобто зустрічається в літературі, зазвичай у поезіях [Карпека, 124]. Розглянемо уривки поезій написаних веньянем:

З поезії «兵车行», 杜甫 Dù Fǔ (Ду Фу):

车辘辘 chē lín lín (Повозка торохтить)

马萧萧 mǎ xiāo xiāo (Коні регочать)

Дієслова в китайській мові утворюються через словоскладання та конверсією, що притаманне як байхуа, так веньяню. Суфіксальний спосіб словоскладання існує тільки в байхуа. Особливо яскраво це відображають результативні дієслова. Декілька прикладів модифікаторів результу:

1) 完 wán вказує на завершеність дії: 写 xiě (писати) – 写完 xiě wán (дописати, завершити писати);

2) 见 jiàn вказує на засвоєння інформації через органи відчуття: 听 tīng (чути) - 听见 tīng jiàn (почути);

- 3) 好 hǎo вказує на успішне завершення дії: 准备 zhǔnbèi (готуватись) - 准备好 zhǔnbèihǎo (підготуватись);
- 4) 到 dào вказує на досягнення кінцевого (максимального) результату: 找 zhǎo (шукати) - 找到 zhǎodào (знайти);
- 5) 着 zháo вказує на очікуваний, сприятливий результат: 睡 shuì (спати) - 睡着 Shuìzháo (заснути);
- 6) 了 liǎo вказує на те, що з дією впорались, завершили: 做 zuò (робити) - 做了 zuòliǎo (зробити) та інші.

Також є і нерезультативні дієслова. Такі дієслова утворює суфікс 得 de. І таких дієслів зрозуміло, що значно менше, вони не виражають закінчену дію, а навпаки тривалу: 记得 jìde (пам'ятати), 懂得 dǒngde (розуміти), 觉得 juéde (відчувати, вважати), 认得 rènde (бути знайомим (з людиною)). Всі перелічені вище модифікатори наявні в розмовній мові, але у веньяні натомість переважає утворення конверсією (безафіксальним способом словотвору). Вже було зазначено, що у веньяні іменники можуть легко переходити у дієслово і навпаки. Але при цьому, якщо іменник переходить у дієслово, його значення залишається пов'язаним зі значенням, у якому виступає іменник [Карпека, 127]:

王怒鞭之 Wáng nù biān zhī (Правитель розгнівався і вдарив його хлистом) - 鞭 biān виступає в ролі дієслова, у формі іменника має значення «хлист»

公宮火 Gōng gōng huǒ (Царський палац загорівся) - 火 huǒ як іменник має значення «вогонь»

Подібні до дієслова ознаки у китайській мові має прикметник. Обидві частини мови є носіями предикативності і мають спільні ознаки. І прикметник, і дієслово здатні виконувати роль присудку. Прикметники у ролі присудку називають якісними. Вони можуть бути як простими, так і складними. Якісні присудки є в байхуа і веньяні. В розмовній мові за часту перед якісними присудками ставлять означення, виражене прислівником, наприклад: 很 hěn (дуже), 太 tài (дуже, понад), 真 zhēn (дійсно, дуже), 非常 fēicháng (неймовірно, дуже сильно) та інші. Що також є спільною рисою прикметнику та дієслова – можливість оформлення прислівником. І хоча вони мають своє лексичне значення, у поєднанні з якісним присудком, вони скоріш виконують граматичну функцію, виступаючи структурним елементом.

你的裙子很好看。Nǐ de qúnzi hěn hǎokàn. (У тебе гарна спідниця.\Твоя спідниця дуже гарна)

У веньяні ж ці прислівники опускаються. Повернемося до поезії епохи Тан, Лі Бай (李白 Lǐ Bái), «秋风词»:

秋风清 qiūfēng qīng (Свіжий осінній вітер)

秋月明 qiūyuè míng (Яскравий осінній місяць)

Обидва прикметники (清 та 明) виступають в ролі якісного присудку, при цьому ніяких додаткових прислівників немає.

Окрім якісного присудку, прикметник в китайській мові може виступати в ролі якісного означення. В підрозділі про веньянь вже згадувалось про службове слово 的 de, в поєднанні з яким і утворюються означення (не тільки з прикметниками). В байхуа 的 є основним службовим словом для утворення означення. В той час як у веньянь, до певного часу, переважало слово 之 zhī, яке виконувало такі ж самі функції, як і 的 в розмовній мові. Окрім того були й інші слова з такими ж функціями (дивитись в підрозділі про веньянь).

Перед тим як розглянути особливості 的, розглянемо значення і функції 之 в класичному веньяні.

Як вже було попередньо вказано, 之 відповідав за утворення означення:

孔子之道 kǒngzǐ zhī dào (Шлях Конфуція)

戰必覆人之軍 zhàn bì fùrén zhī jūn (Війна повалить вороже військо)

Також одне з розповсюджених значень 之 у веньянь – це заміна займеннику або вказівному займеннику. Може виступати в ролі об'єкту.

盡賓而致之 jǐn bīn ér zhì zhī (Запрошуємо вас)

食之 shí zhī (Їж це)

І приклад, у якому поєднано одразу дві функції: 之国之王 zhī guó zhī wáng (Король цієї держави). Тобто перше 之 виконує роль вказівного займеннику, а друге 之 виконує роль службового слова присвійності.

Ще одне значення це «йти до», як заміна 去 qù:

之国见王 zhī guó jiàn wáng (Йти до столиці побачити правителя)

Натомість 的 не має таких функцій, але має певні особливості у використанні. Якщо 之 може утворювати присвійність з односкладовими словами, через лаконічність веньяню, то в байхуа 的 нормативно не використовується з односкладовими прикметниками, якщо ознака є стійкою. За умови, що ця ознака може змінюватись, 的 буде використовуватись, хоча зараз вже й в таких випадках службове слово можна опустити:

粉海豚很可爱。fěn hǎitún hěn kě'ài (Рожеві дельфіни милі) – «рожеві» є сталою ознакою, яка не змінюється.

Але якщо перед прикметниковим означенням стоїть прислівник, особовий чи вказівний займенник тощо, то 的 є обов'язковим:

不好的歌曲 bù hǎo de gēqǔ (Погана пісня)

真好的人 zhēn hǎo de rén (Хороша людина)

那张坏的桌子 nà zhāng huài de zhuōzi (Той поганий стій)

Також обов'язковим є вживання службового слова 的 після багатоскладових прикметників (в тому числі й редуплікованих):

漂亮的风景 piàoliang de fēngjǐng (Гарний краєвид)

好好的文章 hǎohǎo de wénzhāng (Хороша стаття)

У випадку використання прикметника в якості означальної обставини в розмовній мові формально використовується 地 de, але це розмовна мова, тому навіть тут (по волі мовця) воно може опускатись.

他们都应当努力(地)工作。tāmen dōu yīngdāng nǔlì (de) gōngzuò (Вони повинні старанно працювати.)

Формально обов'язкове вживання 地 залежить від прикметника [Jingling Wang, Monika Motsch, 61]:

1) Після прикметників, що мають дієслівні властивості:

她满意地笑了。tā mǎnyì de xiàole (Вона задоволено посміхнулась)

2) Після редуплікованих прикметників (односкладових і двоскладових):

他正在高高兴兴地走。tā zhèngzài gāo gāoxìng xìng de zǒu (Він радісно крокує)

3) Після кількісних прикметників:

他们两个两个地跳舞。 tāmen liǎng ge liǎng ge de tiǎowǔ (Вони танцюють парами)

4) Після звуконаслідувань та чен'юй:

他的猫喵喵地玩儿。 tā de māo miāo miāo de wán er (Його кіт нявкаючи грається)

Прикметники у веньяні за морфологією ще більше уподіюються дієсловом. Вони мають відтінок процесуальності: 悲王不言 Bēi wáng bù yán (в буквальному сенсі перекладається як є «Правитель, який був сумним, (нічого) не говорив», в не буквальному як «Засмучений правитель не сказав ні слова»); утворюють заперечення не через 菲 fēi, а через 不 bù тощо. [Карпека, 86]

Одна з особливостей прикметників веньяню можливість утворювати прислівникову (обставинну) форму за допомогою зв'язки 也 yě: 必也 bì yě (обов'язково). [何乐士, 杨伯峻, 110].

Прикметники в розмовній мові прийнято ділити на якісні та відносні, в той час як у веньянь їх поділяють на якісні, модальні та кількісні.

Ще одна частина мови, якій також варто приділити увагу – прислівник. Прислівник вказує на певну ознаку дії і поділяється на дві групи: ті, що можуть оформлювати речення загалом (прислівникові іменники, обставинні прислівники), та ті, що можуть оформлювати лише присудок. Між прислівником та прикметником існує зв'язок, так як прикметники можуть функціонувати в ролі обставинних слів, стаючи перед присудком, вираженим дієсловом. Але на відміну від прикметників, прислівники не можуть йти разом з прислівниками ступеню, а також з тими, що вказують на кількісні зміни якісної ознаки.

Існують прислівникові іменники, займенникові прислівники, прислівники часу, обмежувальні прислівники, прислівники ступеня, прислівники повтору, прислівники ствердження або заперечення та модальні прислівники.

Прислівникові іменники (限名词 xiànmíngcí) в байхуа суміщають в собі ознаки прислівника та іменника, функція яких полягає у тому, щоб вказати на час або місце вчинення дії або прояву якості. Вони можуть бути окрім обставини, підметом, додатком:

明天我去办公室。 míngtiān wǒ qù bàngōngshì (Завтра я йду в офіс) - 明天 в ролі обставини

明天是重要的日子。 míngtiān shì zhòngyào de rìzi (Завтра важливий день) – в ролі підмету

Займенникові прислівники відповідно наближені до займенників та виконують роль обставини. Вони можуть бути означальними, неозначеними, питальними, відносними, вказівними, окличними: 这样/那样 zhèyàng/nàyàng – таким чином; 这儿/这里 zhèr/zhèlǐ – тут; 怎样 zěnyàng – як; 多么 duōme – настільки! та інші.

У граматиці веньянь прислівники поділяються на 4 класи: неозначені, інклюзивні, обмежувальні, зворотно-взаємні. До того ж, те що в байхуа відносять до займенників, у веньяні вважається за прислівник. Також туди відносяться модальні та вступні слова (果 guǒ – насправді, 又 yòu – окрім того, 固 gù – звичайно та інші). [Edwin G. Pulleyblank, 126-137] Ці слова можуть займати позицію тільки між підметом та присудком (групою підмета і групою присудка), та семантично пов'язані з групою присудка [Карпека, 112].

У веньяні відсутні прислівники ступеня, замість того роль вказівки на ступінь виконують прикметники або дієслова в якості означення. Найпоширенішим таким словом є 甚 shèn, яке виражає значення великої міри або інтенсивності:

秋風徐徐吹，落葉甚淒涼 qiūfēng xúxú chuī, luòyè shèn qī liáng (Восени ледь-ледь вітер дме, опадає листя, стає дуже холодно)

Відмінною рисою від розмовної мови є те, що певні види слів, до яких ми звикли як до прислівників, не є прислівниками. Слова зі значенням часу 今 jīn (сьогодні), 明 míng (завтра), 夜 yè (вночі), 秋 qiū (восени) тощо можуть використовуватись в якості об'єкта, суб'єкта, та зазвичай їх ставлять на початок речення, тому їх прийнято відносити до іменників. Морфеми заперечення теж не відносяться до прислівників, але до часток 小品詞 xiǎopǐncí. Слова такі як «тихо», «повільно», «добре» та інші є категорією прикметників в ролі обставини, до того ж не оформлюються 地.

2.2. Порівняння синтаксичних ознак класичної мови веньянь та байхуа.

Структурні особливості веньяню та байхуа також мають відмінності. На початку становлення байхуа, їх структурні особливості з веньянем були схожими. Але з часом, байхуа досить швидко видозмінився і продовжував змінюватись та збагачуватись. Адже не будемо забувати, що байхуа є розмовною мовою, тому запозичення, діалекти, фольклор, тобто люди, зіграли важливу роль у відокремленні класичної письмової мови та розмовної мови.

Так само як і в українській мові, в китайській мові є прості речення (简单句 jiǎndānjù) та складні речення (复合句 fùhéjù). Просте від складного речення відрізняється тим, що має тільки одну предикативну одиницю, в яку вже входять засоби вираження категорії модальності та часу. Так само як і в англійській мові, у китайській одна з найпоширеніших побудов речення відбувається за конструкцією SVO, але звичайно, що існують і інші варіації синтаксичних побудов, і хороший тому приклад речення з 把 bǎ (S 把 OV).

У веньяні та байхуа положення означення, підмета в більшості однакові. Підмет до присудку, означення до означуваного. В обох мовах можлива інверсія підмета та присудка, і в обох неможлива інверсія означення, хоча певні винятки у веньяні все ж наявні і їх можна зустріти в деяких текстах, написаних у В'єтнамі.

Щодо обставини, то в розмовній мові її ставити або перед підметом, або після (обставина способу дії та ін.), а у веньяні частіше це початок фраз без підмету. А ще більша відмінність обставин – оформлення службовим словом 地. Для прикладу речення «Він пішов задоволеним» [Карпека, 364]:

其滿歸。 qí mǎn guī та 他满意地走了。 tā mǎnyì de zǒu le.

Прямий додаток в обох мовах стає після присудка. Але не забуватимемо, що китайська мова належить до топікових мов, тому додаток може виноситись і на початок речення:

- Розмовна мова: 这本书我看过几次。 zhè běn shū wǒ kànguò jǐ cì (Я читав цю книгу декілька разів): 这本书 – топік (додаток, винесений на початок), 我看过几次 – коментар.
- Веньянь: 知可否, 智也。 zhī kě fǒu, zhì yě. (Знати те, що можна, а що ні – це мудрість)

А от що стосується непрямого додатку, то його розташування в мовах різниться. Вже раніше згадувалась особливість веньяню, про те, що непрямий додаток слідує за прямим:

耆宿言之文公。qísù yán zhī Wéngōng (Мудрець сказав це Веню Гуну)

У розмовній мові непрямий безприйменниковий додаток стоїть після присудка і до прямого додатку:

我给孩子一个玩具。wǒ gěi háizi yīgè wánjù (Я даю дитині іграшку)

Складне речення складається з 2 чи більше граматичних основ, його предикативні одиниці, які при тому що й пов'язані зі змістом, залишаються граматично незалежними одна від одної [王天佑, 41]. Складні речення поділяють на складносурядні та складнопідрядні.

Частини складносурядних речень є не залежними одна від одної, вони у рівній синтаксичній залежності. Простіше кажучи, кожна частина може зберігати своє значення самостійно. В таких реченнях в китайській мові поширено використовуються сполучники та частки сполучного типу. [Карпека, 380]. В розмовній мові такі сполучення створюються за допомогою сполучників, таких як 而且 érqǐě (до того ж), 而 ér (та, і, до того ж), 并且 bìngqǐě (до того ж, і). Ці сполучники також можуть використовуватись і в парах з іншими, що буде утворювати цілу конструкцію. Наприклад 不仅……而且 bùjǐn...érqǐě (не тільки ... а й...) та інші такого ж значення конструкції. Або ж через одиничні сполучники, які ставляться між підметом і присудком (вони можуть використовуватись як самостійно, так і парно): 也 yě (також), 还 hái (до того ж), 就 jiù (і тоді), 才 cái (лише тоді) тощо:

风停了, 雨也住了。Fēng tíng le, yǔ yě zhù le. (Вітер вщух, дощ також)

Безсполучниковий зв'язок теж можливий:

她喜欢唱歌, 她的妹妹喜欢跳舞。tā xǐhuān chàngē, tā de mèimei xǐhuān tiàowǔ (Вона любить співати, а її молодша сестра танцювати)

Останній приклад яскраво показує, що кожна частина речення незалежна одна від одної і може нести інформацію по окремості.

У веньяні також присутні сполучники із значенням «і, а також»: 而 ér, 且 qiě, 加之 jiāzhī, 并 bìng тощо: 物美加之價廉。wù měi jiāzhī jià lián (Товар хороший, й ціна не висока). І так само вони можуть бути в парі, створюючи

конструкцію «не тільки..., а ще й»: 不惟……且 bùwéi...qiě, 不……尚 bùdàn...shàng тощо [Mieczysław Jerzy Künstler, 129]:

天地尚不能久, 而況於人乎。tiān dì shàng bù néng jiǔ, érkuàng yú rén hū.
(Якщо навіть небо і земля не вічні, то що казати про людину).

Протиставні морфеми, зі значенням «але, проте» у складносурядних реченнях як у веньяні, так і в розмовній мові не відрізняються, єдине що у веньяні їх кількість обмежена. Найчастіше у веньяні зустрічаються (вони так само є у байхуа): 但 dàn, 然 rán, 而 ér, 但是 dànshì та 然而 rán ér:

成功, 但不可自滿。chénggōng, dàn bù kě zìmǎn (Хоч завершилось все успішно, та розслабляйтесь не варто)

На протиставлення складносурядному реченню, йде складнопідрядне. На відміну від першого, складно підрядне речення включає в себе частини речення, одна з яких залежна від іншої. Тобто одна може бути самостійною, а інша лише пояснює чи доповнює першу. Один з видів такого речення має назву означальне. Підрядне означальне речення пояснює підмет, додаток, іменну частину присудка. Воно приєднується до означуваного слова головного речення за допомогою 的 de або 之 zhī (перше в байхуа, друге у веньяні):

Байхуа: 我昨天买的裤子太大了。wǒ zuótiān mǎi de kùzi tài dàle (Штани, які я вчора купила, завеликі)

Веньянь: 臣生之歲奇也。chén shēng zhī suì jī yě (Рік, коли я народився, був нещасливим)

Розглянемо ще два протилежних види складнопідрядного речення. Перший - це той, який виражає передування, тобто головна частина речення за часом передує підрядній частині речення. В розмовній мові в таких реченнях використовують конструкції такі як: 在/于……前 zài/ yú...qián, 在/于……以前 zài/ yú...yǐqián, 在/于……之前 zài/ yú...zhīqián [Yuen Ren Chao, 622]. В таких конструкціях 在 може опускатись:

(在)你回来家以前, 请去商店买牛奶。(Zài) nǐ huílái jiā yǐqián, qǐng qù shāngdiàn mǎi niúniǎi (Перед тим як прийти додому, зайти ,будь ласка, в магазин за молоком)

У веньяні структура схожа, але там не використовуються прийменники, в ролі післяйменника виступає ……(之)前 ……(zhī) qián (в розмовній мові ця

конструкція теж використовується). Також розповсюджена є заперечна конструкція 非.....不..... fēi... bù...:

下筆(之)前, 想好。xià bǐ qián, xiǎng hǎo. (Перш ніж писати, добре подумай)

非見日光不熄炬。fēi jiàn rì guāng bù xī jù (Не гаси смолоскип, доки не побачиш денного світла)

Паралельний вид складносурядному реченню передування – це речення, що виражає послідовність. Тобто головне речення слідує в часі після підрядної частини. В розмовній мові використовують конструкції 在/于……以后 zài/yú...yǐhòu, 在/于……之后 zài/yú...zhīhòu. Прийменники також можуть опускатись, і так само перший склад в (以)后. Також після підмета в головному реченні використовуються сполучні частки 才 cái (тільки тоді), 就 jiù (тоді, одразу ж), 即 jí (тоді) тощо:

在他走了以后, 我才放心了。zài tā zǒule yǐhòu, wǒ cái fàngxīnle (Тільки після того як він пішов, я заспокоїлась)

У веньяні в таких конструкціях так само не використовуються прийменники, а післяйменником виступає ...後 ...hòu. Можна часто зустріти сполучники, які виражають послідовність: 而後 érhòu / 然後 ránhòu. Також допускається вживання сполучних часток після підмета у головному речення, наприклад: 即 jí, 若 ruò, 乃 nǎi, 叵 ǒu тощо [王占福, 193]:

漢王逃後, 項羽圍成臯。hàn wáng táo hòu, Xiàngyǔ wéi Chénggāo. (Після того як ханський ван утік, Сян Юй обклав Ченгао)

先學不瞬, 而後可言射矣。xiān xué bù shùn, érhòu kě yán shè yǐ. (Спочатку навчись не моргати, тільки тоді говори про стрільбу)

Висновок до розділу 2

В цьому розділі ми розібрали детальніше певні структурно-граматичні особливості веньяню та байхуа. Це далеко не всі аспекти, які можна розглянути і більш детально дослідити.

Так як класична мова веньянь вважається паралельною розмовній мові байхуа, їх ознаки будуть відрізнятись. Але водночас це є підвидами мови однієї культури, тому й їх витоки переплітаються. Певний час граматичні ознаки байхуа були такими ж як і у веньянь, але згодом, коли на розмовну мову почали впливати такі чинники як діалекти, комунікація між людьми, байхуа почало формуватися як самостійна одиниця. В той час як веньянь, зберігаючи свою лаконічність, практично не змінював свої норми, байхуа під впливом людей змінювався, спрощувався, збагачувався.

Розглянувши та порівнявши частини мови, їх порядок у реченні, конструкції двох мов, можна дійти висновку, що незважаючи на сотні років їх еволюції і те, що мова веньянь вже як сто років вийшла з ужитку, а мова байхуа навпаки перейшла в офіційну мову, мову народу, вони все одно взаємопов'язані, а елементи веньяню зустрічаються і у сучасній китайській мові.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи дану курсову роботу, на тему «Структурно-граматичні особливості класичної мови веньянь та мови байхуа: порівняльний аспект», можемо дійти висновку, що дослідження цих двох мов є корисним у розумінні сучасної китайської мови. Враховуючи те, що мова путунхуа, колись була байхуа, а класична мова веньянь була колись провідною мовою, мовою політики, медицини, науки, літератури – вони обидві є важливим елементом у вивченні для сучасного синолога.

Звичайно, якщо говорити про веньянь, то в сучасній мові залишилися лише його елементи та іноді лаконічність, які особливо властиві юридичним, комерційним тощо документам, але при їх порівнянні з байхуа, краще починаєш розуміти концепцію китайської мови в цілому. Досліджуючи частини мови, порівнюючи їх місце в реченні з'являються і, можливо навіть, змінюються уявлення про китайську мову. Ще на початку вивчення китайської мови, дехто каже, що китайська мова абсолютно не гнучка мова, і змінюватись, наприклад то й ж порядок слів у реченні, може лише у виключних випадках. Хоча насправді це не так у байхуа, те що ми називаємо розмовною мовою. У веньяні рухи цих конструкцій, частин мови більш обмежені саме через те що це письмова мова, яку не використовували у спілкуванні, а писали лише важливі для суспільства чи держави речі. В той час як байхуа була мовою простих людей для простих людей. Постійно з'являються нові варіації конструкцій, слова виходять з ужитку, а натомість приходять нові, молодіжний і не тільки сленг, діалекти різних регіонів – і все це сходиться в одну живу мову, яка постійно рухається.

Один з прикладів регіональної особливості, яку ми розглядали в цій роботі – це іризація, яка властива північним регіонам, в той час як на півдні використовується всюди 子 zǐ. Тобто байхуа зовсім не така заборонна мова, як може здаватись. Розглядаючи додаток, ми можемо побачити, що у нього немає одного обов'язкового місця в реченні, натомість ми можемо його поставити як на початку речення, так і після дієслова. У веньяні так само.

Звичайно, що деякі слова та конструкції у веньяні відрізняються від тих, які наявні в байхуа. Наприклад службове слово 之, що виражає приналежність, а в байхуа його відповідник службове слово 的. Звичайно 之 має більший діапазон можливостей у використанні. Як наприклад окрім значення присвійності, 之 може бути займенником, може бути вказівним займенником і навіть мати значення «йти до». 的 таким по вихвалитись не може, але у значенні приналежності їх функції співпадають.

Деякі конструкції, до яких ми звикли у розмовній мові, так само зустрічаються у веньяні. Наприклад конструкція складносурядного речення, що виражає передумання: «...前...». Зустрічається та використовується в обох мовах. Але при цьому у веньяні відсутні у таких конструкціях прийменники.

Власне кажучи, категорія прийменників в цілому має великі розходження у мов. А саме те, що частина тих слів, які відносять в байхуа до категорії прислівників, у веньяні буде відноситись до наприклад слова зі значенням часу можуть використовуватись в якості об'єкта, суб'єкта, та зазвичай їх ставлять на початок речення, тому їх прийнято відносити до іменників. Морфемі заперечення теж не відносяться до прислівників, а до часток 小品詞 хіаорїнсі. Слова такі як «тихо», «повільно», «добре» та інші є категорією прикметників в ролі обставини, до того ж не оформлюються 地.

Або явище інверсії, яке у веньяні використовується постійно, в той час як в розмовній мові у іменників така функція досить обмежена, хоча й існує. У веньяні іменники можуть легко переходити у дієслово і навпаки. Але при цьому, якщо іменник переходить у дієслово, його значення залишається пов'язаним зі значенням, у якому виступає іменник.

Тому говорячи про історію байхуа та її перетворення на сучасну, не варто забувати, що паралельно їй, пліч о пліч, використовувалась, не менш важлива для історії Китаю та культури, класична мова веньянь. Дослідження обох пов у порівняльному аспекті є прекрасною можливістю познайомитись з китайською мовою ще раз.

论文摘要

这个课题旨在研究文言与白话的结构语法特点，并进行比较。该研究的目的是更好地理解中国语言的演变，同时探讨它们作为独立单位的元素（文言和白话），然后进行对比。在研究过程中，将更详细地揭示这两种语言的悠久历史。文言是一种书面语，不用于交流，仅用于撰写政府文件、学术论文、文学作品等。而白话则是由普通人和方言形成的。这是人民的语言。虽然在白话形成初期，白话具有文言的所有特征，但随着时间的推移，作为一种活跃的语言，它发生了变化。最终，在中国的“五四运动”之后，白话被选为国家官方语言的基础。虽然它们被认为是相互平行的，但在某些方面，它们有相似之处，甚至是相同的。同时，也有一些元素是完全不同的。这份报告就是在讲述这些。关于它们的共同特点以及它们之间的区别。当然，这只是所有信息的一小部分。但这可以被视为通过比较的角度来了解文言和白话的一个小小的开端。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ольга Валігура, Ірина Костанда (2020). Компаративний аналіз двох форм китайської літературної мови: веньянь та байхуа.
2. Д. О. Карпека (2022), Порівняльна граматики.
3. <https://www.quora.com/How-does-%E7%9A%84-replace-%E4%B9%8B-as-a-possessive-particle-in-modern-Chinese>
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Chinese
5. 李晓琪 (2005)。现代汉语虚词讲义
6. <https://home.csulb.edu/~txie/360/Etext/Zibiao/zibiao.htm>
7. <https://zh.wikisource.org/wiki/%E8%AB%96%E8%AA%9E> (論語, 顏淵第十二)
8. 高明凯 (1948)。汉语语法论
9. 杜甫, «兵车行» (<http://www.chinese-poems.com/>)
10. <https://ctext.org/shang-jun-shu/rewards-and-punishments/zh>
11. <https://www.chinlingo.com/articles/600890/>
12. Jingling Wang, Monika Motsch (2010). Grundlagen der chinesischen Grammatik
13. 何乐士, 杨伯峻 (1992)。古汉语语法及其发展
14. Edwin G. Pulleyblank (1995). Outline of Classical Chinese Grammar.
15. 王天佑 (2016)。现代汉语取舍句式的多维研究
16. Mieczysław Jerzy Künstler (2000). Języki chińskie
17. Yuen Ren Chao (1968). A Grammar of Spoken Chinese.
18. 王占福 (2020)。形式言文句法学